

از معشوقه خسرو پرویز تا کارگاه نجاری؛

سرنوشت تلخ قصر جمیلان دردل اصفهان

قرار دارد و سند وقف هم برای آن موجود است، اما نبود متولی مشخص و پیگیر باعث شده که عملاً در وضعیت رهاشدگی قرار گیرد. آنچه از کالبد بنا باقی مانده، آمیخته‌ای از آثار تاریخی مربوط به دوره‌های مختلف است: نشانه‌هایی از دوره دیلمیان، بخش‌هایی از معماری سلجوقی، لایه‌هایی از دوره صفوی و حتی الحاقات قاجاری. هر یک از این لایه‌ها ارزش خاص خود را دارند، اما متأسفانه به دلیل نبود برنامه مرمتی، بسیاری از بخش‌های قدیمی‌تر به ویژه آثار دیلمی و سلجوقی بیشترین آسیب را دیده‌اند. افزون بر این، بهره‌برداری نادرست در سال‌های گذشته صدمات جدی به بنا وارد کرده است. برای مدت طولانی قصر جمیلان به عنوان کارگاه چوب و نجاری مورد استفاده قرار می‌گرفته. چنین کاربری نامناسبی نه تنها شأن تاریخی بنا را نادیده گرفت، بلکه موجب شد بخش‌هایی از آن به شدت آسیب ببینند. در حال حاضر می‌توان گفت قصر جمیلان با سه ضرورت اساسی مواجه است: نخست مرمت و حفاظت فوری از خود، بنا به دوم بازگرداندن بافت پیرامونی به وضعیت اصیل گذشته و سوم انجام کارش‌های باستان‌شناسی به‌منظور کشف لایه‌های تاریخی و فرهنگی پنهان

در زیر این مجموعه.

۴ به کاوش‌های باستان‌شناسی اشاره کردید. آیا شواهدی وجود دارد که نشان دهد زیر قصر جمیلان یا پیرامون آن، لایه‌های پنهان تاریخی نهفته‌است؟

بله، شواهد و قرائن متعددی وجود دارد. متون تاریخی و مشاهدات محلی بارها به وجود حفرها و فضاهای زیرزمینی در همجواری قصر جمیلان اشاره کرده‌اند. به‌عنوان نمونه، در جغرافیای اصفهان به قلم میرزا حسین تحویل‌دار، یاد شده که در کنار این قصر، حفری بسیار عمیق وجود داشته که کسی نتوانسته به انتهای آن دسترسی پیدا کند. گفته می‌شود برخی ماجراجویان و عیاران شجاع در گذشته تا حدودی به این حفرها نفوذ کرده‌اند و از وجود چهرتاقی‌های زیرزمینی سخن گفته‌اند؛ فضایی که هر چه پیش‌تر می‌فقتند، به راهروها و چهارتاقی‌های دیگری منتهب می‌شد. این روایت‌ها، اگرچه هنوز به شکل علمی تأیید نشده‌اند، اما نشان می‌دهد که ما در زیر این محدوده احتمالاً با لایه‌هایی از یک شهر یا بافت قدیمی‌تر روبه‌رو هستیم؛ لایه‌هایی که می‌تواند به دوره ساسانی یا حتی پیش‌تر بازگردد. این موضوع اهمیت کاوش‌های باستان‌شناسی در این منطقه را دوچندان می‌کند. قصر جمیلان تنها یک بنا نیست؛ بلکه احتمالاً بر فراز لایه‌های تاریخی مهمی قرار گرفته که می‌تواند بخش‌های ناشناخته‌ای از تاریخ اصفهان را آشکار کند.

۴ اگر بخواهیم از منظر آسیب‌شناسی به موضوع نگاه کنیم، بیشترین خسارت‌ها به کدام بخش‌های تاریخی قصر وارد شده است؟

همان‌طور که اشاره کردم، هر چه لایه‌های تاریخی قدیمی‌تر باشند، آسیب‌های بیشتری دیده‌اند. به‌طور خاص، بخش‌هایی از دوره دیلمیان و سلجوقیان در وضعیت بسیار نامطلوبی قرار دارند. این بخش‌ها که قدیمی‌ترین لایه‌های معماری موجود در بنا هستند، به دلیل فرسودگی طبیعی و نبود مرمت مستمر بیشترین تخریب را تجربه کرده‌اند. بخش‌های مربوط به صفوی و قاجار به نسبت سالم‌تر مانده‌اند؛ زیرا عمر کمتری دارند و در سال‌های اخیر

سرنوشت قصر جمیلان، از قصری شاهانه تا کارگاه نجاری، نشان می‌دهد که غفلت و سوءمدیریت چگونه گنجینه‌های تاریخی اصفهان را به نابودی کشانده است.

به گزارش مهر، در دل اصفهان، شهری که جهانیان آن را با نقش جهان و کاخ‌های صفوی می‌شناسند، بنایی وجود دارد که برخلاف شهرت شهر، در سکوتی غریب فراموش شده است؛ قصر جمیلان. نامش در متون کهن با روایت‌های گوناگون آمده؛ گاه چنلان، گاه چملان و گاه سنبلستان. اما آنچه مسلم است، هیچ‌یک از این نام‌ها نتوانسته‌اند پرده از رمز و راز بنایی بردارند که هم در اسطوره ریشه دارد و هم در تاریخ. می‌گویند خسرو پرویز، شاه ساسانی، این قصر را برای «شکر اصفهانی» معشوقه افسانه‌ای‌اش ساخته است. می‌گویند در زیرزمینش راهروها و چهارتاقی‌هایی نهفته است که هرگز پای کسی به انتهایشان نرسیده. و می‌گویند این قصر شاهد عبور قرن‌هاست؛ از ساسانیان و دیلمیان گرفته تا سلجوقیان، صفویان و قاجار. اما امروز، از تمام این روایت‌ها و شکوه تاریخی، تنها بنایی نیمه‌ویران باقی مانده که سال‌ها کارگاه نجاری بوده و اکنون در آستانه نابودی کامل است. این همان تناقض تلخی است که قصر جمیلان را به نمونه‌ای گویا از سرنوشت بسیاری از آثار تاریخی ایران تبدیل کرده: گنجینه‌ای ثبت‌شده در فهرست ملی، اما رهاشده در میانه بی‌توجهی و سوءمدیریت. شهری که باید به آن افتخار کند پشت به آن کرده است؛ و محله‌ای که روزگاری با قصر هویت می‌گرفت، اکنون خاطره‌ای از گذشته در حاشیه اجتماعی‌اش باقی نگذاشته است. پرسش اینجاست: چرا چنین بنایی با این همه ظرفیت تاریخی، فرهنگی و گردشگری، باید این‌چنین مهجور بماند؟ آیا وقت آن نرسیده که قصر جمیلان از زیر غبار فراموشی بیرون کشیده شود و جایگاه واقعی‌اش را در هویت اصفهان باز یابد؟ برای یافتن پاسخ این پرسش‌ها و روشن‌تر شدن ابعاد ناشناخته قصر جمیلان، با مرگان ابراهیمی، معمار و کنشگر میراث فرهنگی گفت‌وگویی انجام دادیم؛ گفت‌وگویی که در آن، زوایای پنهان این بنای فراموش‌شده و راه‌های بازگرداندنش به زندگی امروز اصفهان به بحث گذاشته شده است. مرگان ابراهیمی، معمار و کنشگر میراث فرهنگی

۴ چرا قصر جمیلان در میان بناهای تاریخی اصفهان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و چه ویژگی‌هایی این بنا را از دیگر ابنیه متمایز می‌کند؟

قصر جمیلان یا همان چنلان، چملان، سنبلان یا سنبلستان، در حقیقت فراتر از یک بنای تاریخی صرف است. اهمیت آن نه تنها در کالبد معماری، بلکه در روایت‌ها، قصه‌ها و اسطوره‌هایی نهفته است که این بنا را به اعماق تاریخ و حتی پیشاتاریخ پیوند می‌زند. آنچه درباره قصر جمیلان گفته می‌شود، محدود به تاریخ ملون اصفهان نیست، بلکه به اسطوره‌هایی بازمی‌گردد که گاه از آن‌ها به عنوان «تاریخ ناشنوده» یا «پیشاتاریخ» یاد می‌کنیم. این روایت‌ها، قصر جمیلان را به عنوان سندی زنده از قدمت و تداوم تمدن شهری در اصفهان مطرح می‌کند. به همین دلیل، قصر جمیلان نه فقط یک بنای معماری بلکه نمادی از حافظه اسطوره‌ای، تاریخی و فرهنگی این شهر است. افزون بر این، خود کالبد بنا نیز ویژگی‌های منحصر به فردی دارد از نظر فرم، دوره ساخت و سبک معماری. قصر جمیلان با اغلب ابنیه اصفهان متفاوت است و همین تأمین باعث شده که جایگاهی ویژه در میان بناهای تاریخی شهر داشته باشد. نکته دیگر، موقعیت مکانی آن است. قصر جمیلان در محله سنبلستان قرار دارد؛ محله‌ای که در گذشته با نام‌های چلمان یا چملان و گاه سنبلان شناخته می‌شده است. همجواری این قصر با محلاتی همچون «هر قصر» و «تل عاشقان» خود به تأیید روایت‌های اسطوره‌ای کمک می‌کند. به‌عنوان مثال، بر اساس داستانی قدیمی، این قصر در زمان خسرو پرویز و به افتخار «شکر اصفهانی» معشوقه خسرو پرویز ساخته شده است. نزدیکی آن به «تل عاشقان» نیز به نحوی این روایت را تقویت می‌کند و بُعدی نمادین به تاریخ بنا می‌بخشد.

۴ شما به موقعیت و قدمت بنا اشاره کردید. لطفاً کمی درباره وضعیت کنونی قصر جمیلان توضیح دهید. امروز این بنا چه شرایطی دارد؟

قصر جمیلان سال‌هاست که در وضعیتی نامناسب رها شده و با چالش‌های پیچیده مالکیتی و حقوقی روبه‌رو است. این بنا در وقف

نشانی: اصفهان، میدان آزادی، خیابان دانشگاه

نرسیده به حکیم نظامی، کوچه شهید روحانی، شماره ۵

تلفن: ۰۲۱-۳۶۲۹۳۷۵۰ (۰۵ خط) فاکس: ۰۲۱-۳۶۲۹۳۹۲

لینوگرافی و چاپ: شاخه سبز توزیع: رویداد پارسی

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.esfahanemrooz.ir

www.es